

Noter til Retshistorie	2
Kapitel 1 – Antik ret.....	3
Kapitel 2: Europa og romerretten	5
Kapitel 3: Lov og ret i Danmark i middelalderen	11
Kapitel 4: Reformation og ret.....	22
Kapitel 5: Enevælden (1660-1849)	32
Kapitel 6: Naturretten i det 17. og 18. århundrede.....	34
Kapitel 7: Lov og ret i det 18. århundrede.....	40
Kapitel 8: Det 19. århundrede	49
Kapitel 9: Det 20. århundrede	62
Kapitel 10: Globale perspektiver	68

Kapitel 2: Europa og romerretten

Europa og romerretten

Det tysk-romerske kejserdømme og den katolske kirke har spille en væsentlig rolle for romerrettens udbredelse i Vesteuropa.

Før 1800-tallet hvilede retsstudiet på det samme grundlag i hele Europa.

- Mangel på videnskabeligt studium af den nationale ret.

I den **klassiske periode** (100 f.KR til ca. 300 e.Kr.) → Romersk retsvidenskab gennemgik udvikling.

- Denne udvikling i romerretten blev grundlag for den europiske retsudvikling.
- Romerretsstudiet i dag tager UP i Justians lovsamling fra 529-534

Corpus Juris civilis fik aldrig i sin helhed gyldighed i Vesten.

- Institutiones, Codex og senere kejserlovgivning fik betydning i den vestlige middelalder.

Bolognaskolen → Studium af de romerske kilder ved universitet i Bologna kort før 1100.

- Romerretten som grundlag for det europiske retsvidenskabelige studium
- Genoplivelse af romerretten.

Savigny → Hans hovedværk er den første videnskabelige fremstilling, der beskrev romerretten i middelalderen.

- Opdelt i 2 dele: Før og efter Bolognaskolen.
- Der er identitet mellem romerretten dengang og i dag
- Kontinuerlig udvikling.

Jus Commune → Betegnelse af romerrettens betydning for den senere europæiske retsudvikling.

- Østen – genoplives i det 6. Århundrede under kejser Justinian
- Vesten – romerretten i nedgang indtil det 11. Århundrede.

Lov og ret i den tidligere middelalder

- Germansk og gotisk folkeslags indvandring i den vestlige del af Romerriget førte til nye retlige problemer.

Personalitetsprincippet → Retten er personlig = Romere i udlandet skulle følge romersk ret, mens fremmede folkeslag medbragte deres egen ret.

Bevarium Alaricianum havde stor betydning som grundlag for den europiske retsudvikling i den tidlige middelalder.

- Grundlag for menneskerettens anvendelse i Vesteuropa.
- Består af jus (retsvidenskab) og leges (love) – samling af ældre love.
- Ville afhjælpe uretfærdigheder i retten samt udfylde huller.

Ordonnance de Montils-les-Tours: 1454 – nærmere regler om proceduren. Lokale sædvaner skulle nu skrives ned af hensyn til retssikkerheden.

- Slutningen af 1400-tallet: man begyndte at nedskrive sædvanerne.
- Nedskrivningen gav anledning til reform af retten og ny litteratur (kommentarer).

England og common law

- Romerretten havde begrænset indflydelse på Engelsk ret.
- Common law blev anvendt af de kongelige domstole efter normannernes erobring i 1066.
- Kongens domstol (curia regis) blev sendt ud for at tage stilling til retssager i hele landet.
 - Sager kunne behandles enten med eller uden kongen.
- **Glanville** – 1190 – bog om engelsk ret i form af Lensret og sædvanen – handler om writs
- Grand Jury anvendt indtil 1933
- Petty jury trådte i 1215 ind i stedet for gudsomme til afgørelse af sagen.
- Romerrettsstudiet var forbudt.

Writs → central element i proceduren efter common law

- Kongelige ordrer til den lokale sherif om at foretage et retligt skridt mod en person.
- Dannede grundlag for common law-proces.
- Ligheder mellem engelsk ret og romerretten (Writs vs actio)

Bracton → forfatter fra 1200-tallet

- Romerretligt inspireret.
- Man skal først se på personer og deres status.
 - Alle mennesker er enten frie eller ufrie.

Inns of Court → Her skete uddannelsen af vordende jurister

- Undervisning, mootcourts og retsbesøg med henblik på oplæring som advokat.

Engelsk ret – udviklede sig til sit eget lukket system omkring 1300

- Retssproget var fransk og ikke latin
- Allerede i 1236 blev det understreget af engelsk ret er selvstændigt.
- De engelske domstole ønskede at være uafhængige af kongen.

Equity → Grundlaget for kanslerens afgørelser var equity (billighed) og god tro

- Maine: Indflydelse fra kanonisk ret og romerretten kan spores her.

Kirkelige domstole – ud over common law-domstole og the Chancellor

- Anvendte kanonisk lov Anvendte jurister var uddannede i romerret og kanonisk ret.

Adminirality Court, der behandlede sø- og handelssager anvendte civil law.

- **Lex mercatoria** → betegnelse for de handelsretlige sædvaner udviklet siden middelalderen

Hvad kan man tage med, når man går i Kloster, af Skånske lov → KILDE s. 130 - SJÆLEGAVER

- Kap 38 → Hvis ægtefælle er rask kunne han give hele sit hovedlod i sjælegave – hvis syg kun halvdelen.

Augustins sønnelodsprincip

- Enhver arvelader kunne disponere til fordel for kirken med det lod, der svarer til hvad hver af arveladerens sønner modtog.
- Danske landskabslove gik den modsatte vej → kunne kun disponere over halvdelen af HL.

Testamente

- Ordet optræder for første gang i Jyske Lov 3-45 i forbindelse med sjælegaver
- Kirken anerkendte, at andre end slægtninge kunne få andel i afdødes efterladenskaber

Til sjælens frelse, middelalderligt testamente → KILDE, s. 132.

- For at søge sjælens frelse kan man give en sjælegave til kirken
- Tue Attenmark giver jord og penge væk mod en evig lampe i Ribe kirke.
- Tue giver sine børn jorden, hvis de sætter lys op i kirken for ham – gør de ikke det tilfalder kirken jorden.
- Biskoppen af Ribe er vidne til testamentet.

Arv og eje ift. landskabslovene.

- = Slægtsarven er udgangspunktet.
- Opdeling i arveklasser
- JL anerkender stirpalgrundsætningen – børnebørn kan træde i deres fars arvested
- Skånske lov → anerkender IKKE stirpalgrundsætningen.
- Man kan ikke begunstige nogle arvinger frem for andre → lighedeling
- DOG arvede mænd dobbelt lod ift. til kvinder → Broderlod
- Ægtefæller tog ikke uden videre arv fra hinanden.
- Ved børn i ægteskab fik manden lod i hustruens formue – dog ikke omvendt.

Mortis Causa

- Dispositioner ved testamente.
- Arveladers dispositioner på slægtens bekostning kunne kun ske til fromme formål.
- Livsarvinger skulle altså som UP ALTID arve efter arvelader.

Familieformueforholdene. Fællig og hovedlov af Skånske lov - KILDE

- Fællig → løsøre, penge samt jord opnået ved ægteskab.
 - Omfattede ægtefæller, børn, børnebørn, svigerbørn. (hustru kunne umyndiggøres)
 - IKKE arvede genstande, medmindre ægtefællerne arvede sammen.
- Hovedlod → Den enkelte fælligdeltagers andel i fælliget

Rettertingsdom af 4/8-1590 – KILDE, s. 180-181.

- 2 instans – Borgmestrene i KBH er sagsøgt for at have afsagt tidligere dom. Mulighed for bøder ved forkert domme. Borgmestrene har sikret sig ved at afsige en ikke-endelig dom.
- Kongeligt påbud.
- Kundtz har fået overdraget en guldkæde til pant af Willomsens, der har lånt kæden af Sehested (sag anlagt af hendes mand, Parsberg)
- Rådstuerettens afgørelse → vindikationsprincippet gælder ikke – dog er afgørelsen uklar og ikke endeligt.
- Rettertinget afgørelse → Vindikationsprincippet er gældende og Parsberg har ret.
 - Retsgrundlag = Jyske Lov I-41.

Voteringsprotokoller

- Rettertinget var kongens domstol – bestod af kongen og rigsrådet.
- Rigsrådet stemte også, kansleren først, og resten stemte som regel ligesom kansleren
- Hvis der ikke var enighed i rigsrådet, ville Kongens stemme afgøre sagen.

Lovgivningen

- Kongen og rigsrådet havde den lovgivende magt
- Efter reformationen blev en række love udstedt med gyldighed for hele riget.
- Lovgivning måtte suppleres af sædvaner og retspraksis.

Hekseprocesser

- 1617 – 100 års jubilæum for Luther og reformationen – nedrivning af tesar.
- 3 forordninger blev udsendt i 1617
 - Tilknytning til den kirkelige disciplin
 - 2 om misbrug og 1 om trolddom.
 - Naturligt led i omfattende socialdisciplinering i perioden.'
- Danske lov, 1683 indeholdt bestemmelser om straf for trolddom
- Hekseprocesser faldt drastisk i slutningen af 1600-tallet – sidste gang i 1693.

Trolddomsforordningen

- Udsendt 12/10-1617 – Godkendt den 26/10-1617.
- Gav anledning til at hekseprocesser kulminerede i DK
- Trolddom er forbudt efter mosaisk ret.

Sondrede mellem forskellige former for trolddom:

- Signen, manen og maalen – til helbredelse – et skridt på vej mod "rigtig" trolddom.
 - Mildere straf.
- Rette troldfolk – sort magi – forbindelse med djæveln.
 - dødsstraf på bålet.

Kapitel 7: Lov og ret i det 18. århundrede

Enevældens domstolsreformer

- 1660 → Enevælden ændrede IKKE retsvæsnen
- 1661 → Højesteret oprettes – afløser rettertinget.
- 1665 → Kongeloven nævner ikke den dømmende magt som majestætsrettighed
 - Kongen anerkendt som øverste dommer.
- 1683 → Danske lov gav retsplejen et ensartet og overskueligt grundlag.
- 1680'erne → reform af processystemet – fra 600 til 300 underretter.
 - Manglende kvalifikationer hos underretterne personer.
 - Dommere var ofte ikke særligt lovkyndige og partiske i sager.

Vankundige dommere – Danske Lov opstillede i 1-5-1 krav til dommerne om, at de skulle være "vederhæftige og uberygtede dannemænd, som skulle skikke hver man ret uden vild". Dommerne tænkte mere på sig selv end parterne i sagen.

- Skulle være uddannet & dannet
- Vederhæftige – til at stole på
- Fornuftig.

Forordning af 10 februar 1736 → Indførte den juridiske eksamen ved Københavns Universitet – sådan fik man et egentlig faguddannet stand af embedsmænd med juridisk baggrund.

- Ønske om at professionalisere dommere og advokater
- Forordning ikke overholdt i praksis.
- 1735 → bøder for afsigelse af forkerte domme og prokuratorer for unødigt trætte.
- 1737 → Privateksamen var OK – behøvede ikke at tage til KU.

Henrik Stampe (1713-1789) – Generalprokurør = fungerede som regeringens juridiske konsulent – tilknyttet kancelliet og kontrollerede kongens embedsmænd – havde sæde i Højesteret.

- Optaget af Montesquieus lære om magtadskillelsen.
- Stampes erklæringer:
 - Adskille øvrigheden og domstole
 - Øvrighedens befalinger uden betydning for dommernes udøvelse.
 - Garanti for retssikkerheden.
 - Amtmænd skal ikke blande sig i herrefogedernes arbejde som dommere.

P. Kofod Ancher – Den ukyndige og uretfærdige dommer = den mest skadelige og farlige.

- Den ukyndige vil aldrig være i stand til at afsige rigtige domme.